

‘Ik ben blij dat pedagogen zich inzetten voor vluchtelingenkinderen’

Orthopedagoog-generalist Elianne Zijlstra is universitair hoofddocent Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze leidt daar ook het Onderzoeks- en Expertisecentrum voor Kinderen en Vreemdelingenrecht. De belangen van vluchtelingenkinderen gaan haar aan het hart.

Elianne Zijlstra

In 2005 promoveerde Elianne Zijlstra, onder begeleiding van Margrite Kalverboer, op de weging van de belangen van kinderen in het migratierecht,¹ toen nog onontgonnen terrein. Ze deden onderzoek in de praktijk en bezochten verschillende asielzoekerscentra in Nederland, waar kinderen in de meest deplorabele situaties bleken op te groeien.

Tijdens hun onderzoek is de BIC-methodiek (Best Interest of the Child) ontwikkeld. Deze methodiek wordt gebruikt in een BIC-assessment, dat advocaten kunnen aanvragen wanneer de rechten van vluchtelingenkinderen in het gedrang komen. Zo wordt de kwaliteit van de opvoedingsomgeving van het kind in kaart gebracht en met alternatieve situaties vergeleken. Uitgangspunt is dat de omgeving met de beste kwaliteit, de beste ontwikkelingskansen biedt aan een kind. Dit conform het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. Doel van het BIC-assessment is om vanuit gedragswetenschappelijk perspectief te kijken naar de belangen van het kind en deze mee te wegen in de migratieprocedure. Vanuit het Onderzoeks- en Expertisecentrum geeft Zijlstra met haar collega's trainingen aan pedagogen en psychologen om het BIC-assessment uit te kunnen voeren.

Verbinding met de praktijk

Tijdens haar promotieonderzoek werkte Elianne Zijlstra als orthopedagoog bij Elker, in de zorg voor uithuisgeplaatste kinderen. “Ik vind het belangrijk om ook te kijken hoe het in de praktijk werkt. Hoe de wetenschap in dienst staat van de praktijk en de wisselwerking ertussen. Het kan elkaar enorm versterken.”

Ze zag met eigen ogen dat er een verschil was tussen de zorg voor uithuisgeplaatste kinderen en die voor gevluchte kinderen. Zoals het belang dat gehecht wordt aan continuïteit in het leven van kinderen. De wens bij uit huis geplaatste kinderen is continuïteit in opvoeding en het beperken van overplaatsingen. Al lukt dit niet altijd. Zodra het perspectief van kinderen niet meer thuis ligt, is het streven om ze op één passende plek te laten verblijven. Zo kunnen ze een vertrouwensrelatie met hun verzorgers opbouwen en zich hechten. Het opvangbeleid voor vluchtelingenkinderen in Nederland daarentegen houdt geen rekening met deze behoefte aan continuïteit. Elianne Zijlstra: "In de jeugdhulp wordt een zo zorgvuldig mogelijke afweging gemaakt over het belang van het kind in beslissingen. Dit gebeurt niet voor kinderen in migratierecht."

Verhuizingen

Volgens haar komt het gebrek aan continuïteit bij vluchtelingenkinderen mede omdat de opvang afhankelijk is van de asielprocedure, waardoor kinderen regelmatig worden overgeplaatst. Dit varieert van één tot vijf verplaatsingen per kind.² Verhuizen heeft veel impact op het leven van kinderen. In een recent rapport van de *Werkgroep Kind in azc*³ geven kinderen aan het moeilijk te vinden om in onzekerheid te leven over wanneer ze verhuizen en waar naartoe. Maar ook om afscheid te nemen van hun vrienden. Verder kunnen verhuizingen zorgen voor een tijdelijke belemmering in het volgen van onderwijs en het krijgen van gezondheidszorg. Hetzelfde geldt voor beslissingen die gaan over gezinshereniging of uitzetting. Als bijvoorbeeld één van de ouders met uitzetting wordt bedreigd en het kind als uitkomst zonder deze ouder moet opgroeien, of mee moet verhuizen naar het land van herkomst van de ouder. Dan wordt het belang van het kind niet automatisch gewogen. Elianne Zijlstra: "Al die ongelijkheid in toepassing van normen, heeft mijn hart gegrepen. Het heeft mij gemotiveerd om in de onderzoekswereld door te gaan, zodat ik mij volledig op dit onderwerp kan richten."

Beleid en wetgeving

In de huidige vreemdelingenwet is het belang van het kind geïncorporeerd in het beleid. Met als gevolg dat bij beslissingen niet individueel gekeken hoeft te worden naar de belangen van een kind. Dit staat haaks op het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. Dit zegt dat het belang van het kind een eerste overweging moet zijn en de mening van het kind mee moet tellen. Zeker als het gaat om beslissingen die invloed hebben op hun leven, zoals bij vluchtelingenkinderen. Het huidige migratiebeleid is een restrictief toelatingsbeleid, gericht op terugkeer. Hierdoor is het lastig om kinderen een langdurig verblijf in Nederland te geven. "Bijzonder pijnlijk

voor de kinderen om wie het gaat, omdat hun belangen echt geschaad worden, elk jaar weer opnieuw", zegt Zijlstra. In 2019 is de kinderpardon-regeling afgeschaft en de afsluitregeling⁴ opgezet. Maar de wachttijden bij de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) zijn lang, dus moeten kinderen ook vaak lang wachten op uitsluitel.

Door dit alles komt de ontwikkeling van kinderen in gevaar. Na een jarenlang verblijf in Nederland, kunnen zij met terugkeer worden bedreigd. Zoals kinderen die al zes jaar in Nederland zijn en buiten het kinderpardon zijn gevallen. Of jongeren die langdurig illegaal in Nederland leven, maar door het land van herkomst niet worden erkend omdat ze geen paspoort hebben of in Nederland geboren zijn.

Elianne Zijlstra: "Als kinderen al gehoord worden in de asielprocedure, dan is het gericht op waarheidsvinding om de asielaanvraag te onderbouwen. Terwijl het VN-Kinderrechtencomité, de internationale waakhond voor kinderrechten, voorschrijft dat je kinderen altijd moet vragen naar hun visie over de beslissing."

BIC-assessment

Wanneer de belangen van een kind in het gedrang komen, kunnen advocaten bij het Onderzoeks- en Expertisecentrum voor kinderen en vreemdelingenrecht een BIC-assessment aanvragen. Er zijn gemiddeld zo'n vijftig aanvragen per jaar, een klein aandeel van het totaal aantal procedures. In 2022 vroegen in Nederland 35.535 asielzoekers voor het eerst asiel aan, waarvan 7.387 minderjarigen.²

Op basis van de BIC-assessment wordt een rapport geschreven en vervolgens ingebracht in de verblijfsprocedure. De advocaat maakt een juridische vertaling van de gedragswetenschappelijke informatie, zodat het belang van het kind in de beslissing meegenomen wordt. Het is dan aan de IND of de rechter om een afweging te maken tussen het belang van het kind en dat van de staat.

De verbinding tussen het juridische en pedagogische werkveld is volgens Elianne Zijlstra enorm waardevol. Kennis over de ontwikkeling van kinderen en wat ze nodig hebben om veilig op te groeien, is niet de expertise van juristen. Terwijl zij vaak besluiten nemen die een grote impact hebben op vluchtelingenkinderen. Zoals het uitstellen van gezinshereniging, waardoor kinderen jaren van hun ouders gescheiden kunnen zijn. Het nemen van beslissingen die levens van kinderen raken, vraagt pedagogische en psychologische expertise. Net als het horen van kinderen.

Vreemdelingenwet

De afgelopen twintig jaar is er meer aandacht gekomen voor de rechten van het kind in het migratierecht. Idealiter zou Elianne Zijlstra zien dat het belang van het kind een eerste overweging

Vrijwilligerspool

Een vrijwilligerspool van zo'n 130 gedragswetenschappers voert de BIC-assessments uit. Ze krijgen eerst een training van Elianne Zijlstra en haar collega's, die zij jaarlijks op verschillende locaties in Nederland aanbieden. Aansluitend zijn er terugkomdagen en een medewerker van het Onderzoeks- en Expertisecentrum heeft altijd contact met de pedagogen en psychologen die assessments uitvoeren.

Beroepsverenigingen NVO en NIP staan volledig achter het initiatief. "Ik ben blij dat leden van de NVO en het NIP zich zo in willen zetten om BIC-assessments uit te voeren. Zo hebben wij een breder draagvlak en kunnen we in de verblijfsprocedure expertise aanleveren."

Bijzonder is dat NVO- en NIP-leden dit op vrijwillige basis, of tegen onkostenvergoeding, naast hun werk doen. Het Onderzoeks- en Expertisecentrum is geheel afhankelijk van subsidies, en het is ieder jaar een uitdaging om de financiën weer rond te krijgen. Elianne Zijlstra: "Dat deze groep pedagogen en psychologen zich inzet voor deze kinderen, geeft mij de energie om me in te blijven zetten voor de belangen van kinderen in het migratierecht."

> is in alle besluiten die genomen worden. En dat belangen van kinderen een grond zijn in de Vreemdelingenwet. Zo kun je individueel naar de situatie van de kinderen kijken en een keuze ook baseren op wat het beste is voor de ontwikkeling van een kind. Er is jaren geleden een wetsvoorstel gemaakt om het belang van het kind te verankeren in de vreemdelingenwet,⁵ zodat deze in lijn is met het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. Maar het voorstel blijft tot nog toe op de plank liggen omdat er geen politieke meerderheid voor is. Er zijn wel veranderingen te zien in juridische uitspraken rondom gezinshereniging. Voornamelijk dankzij Europese regelgeving en het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Bijvoorbeeld wanneer een kind verblijft en opgroeit bij een van de ouders met een verzorgende rol. Voorheen werden verblijfsrechten van de verzorgende ouder vaak afgewezen, terwijl het kind wel verblijfsrecht had in Nederland. Inmiddels zijn er internationale uitspraken dat een ouder ook verblijfsrecht kan krijgen op grond van de zorg voor een kind met verblijfsrecht.

Pedagogen & maatschappelijk debat

Tot er betere regels zijn omtrent de belangen van het kind, blijft het nodig dat gedragswetenschappers zich inzetten. Dit betekent niet dat pedagogen ervoor moet pleiten dat ieder kind in Nederland blijft, maar wel dat ze opkomen voor de belangen van kinderen en voor beleid dat in overeenstemming is met het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. Want beleid is er om kinderen te beschermen en niet om ze te beperken of achter te stellen.

"Hetzelfde is nodig in opvangbeleid van vluchtelingen" zegt Elianne Zijlstra. "We zien de erbarmelijke omstandigheden waarin kinderen na een lange vlucht worden opgevangen. Pedagogen weten wat de impact kan zijn op de ontwikkeling van kinderen."

Daarom vindt ze het belangrijk dat pedagogen zich mengen in het maatschappelijke debat over kinderrechten in het migratiebeleid. "Pedagogen hebben bijzonder veel expertise, juist in complexe dilemma's. Maar vaak zijn ze te bescheiden om dat te etaleren. Juist de nuance en aandacht voor de context is hard nodig om op te komen voor de belangen van deze kinderen."

tekst: Amber Bruijnzeel

- ¹ Kalverboer, M. E., & Zijlstra, A. E. (2006). *Het belang van het kind in het Nederlands recht; voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. SWP Uitgeverij.
- ² *Cijfers over asielzoekers*, Nederlands Jeugdinstituut. (2023, 8 februari). www.nji.nl/cijfers/asielzoekers
- ³ *Monitor: Leefomstandigheden van kinderen in de asielopvang*, Werkgroep kind in azc. (2021, mei).
- ⁴ Asielkinderen die op dat moment langer dan vijf jaar in Nederland verbleven, konden nog één keer kans maken op een verblijfsvergunning. Ruim de helft van de 1100 kinderen die een beroep op de regeling deden, heeft die uiteindelijk ook gekregen.
- ⁵ *Wetsvoorstel verankeren belang van het kind in de vreemdelingenwet*, Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken. (2020, september). zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-950284.pdf